

ПОТРАЖНА ДЈЕЛАТНОСТ И КРИМИНАЛИСТИЧКЕ ЕВИДЕНЦИЈЕ

Душка БОГОЈЕВИЋ*

РЕЗИМЕ:

Потрага у ужем смислу ријечи, представља све оне оперативно-тактичке мјере које служе за утврђивање извршиоца о чијој су личности познати извјесни подаци и његово хватање у циљу спровођења кривичног поступка. Потражна дјелатност представља систем оперативно-тактичких и техничких мјера које предузимају органи унутрашњих послова у циљу планског и систематског евидентирања и ефикасног проналаска одређених лица и предмета који су недоступни, као и идентификацији пронађених НН лица, лешева и предмета. Она се остварује путем активног трагања органа унутрашњих послова у циљу проналаска и откривања починилаца кривичних дјела, отуђених–изгубљених предмета, утврђивања идентитета непознатих лица, као и пронађених НН лешева.

Кључне ријечи: *потрага, потјерница, распис, објава, евиденције.*

ПОСТУПАК ЗА ИЗДАВАЊЕ ПОТЈЕРНИЦЕ

Потражна дјелатност се покреће прикупљањем неопходних података, расписивањем, односно издавањем потјерница, расписа о трагању за отуђеним-изгубљеним предметима, као и објаве о несталим лицима и неидентификованим лешевима. Потражну дјелатност обављају овлаштена службена лица у цивилу и припадници

---

* Мр Душка Богојевић, Управа криминалистичке полиције МУП-а РС

униформисане полиције по станицама, у јединицама за пратњу возова, бродова, радници унутрашњих послова по лучким, аеродромским и пограничним организационим јединицама, радници пријавно-одјавне службе и сл.

Орган унутрашњих послова врши распитивање о боравишту лица у погледу кога постоје основи сумње да је извршило кривично дјело за које се гони по службеној дужности, а не зна се гдје се оно налази, али се претпоставља да се задржава на територији надлежног органа унутрашњих послова. Уколико распитивање о боравишту остане без успјеха, мјесно надлежни орган унутрашњих послова обратиће се у складу са тактичком оцјеном, органима унутрашњих послова на ужој и широј територији, па чак и на подручју читаве земље са захтјевом да се пронађу учиниоци кривичних дјела.

Поред распитивању о боравишту и расписа у потрагу спадају још и потјерница и објава.

Код нас потјерницу расписује Министарство унутрашњих послова, по захтјеву надлежног центра јавне безбједности путем информационог система за потражне дјелатности МУП-а РС на основу наредбе надлежног органа (суд, тужилаштво, казнено-поправни завод, центар за социјални рад и др.).

Прије уноса захтјева за распис у информациони систем потраге, ЦЈБ, СЈБ и ПС су дужни да унесу детаљне податке који су неопходни за распис потраге. Захтјеви за расписивање потјерница, потрага, расписа о трагању и објава упућени Управи криминалистичке полиције од стране надлежних центара јавне безбједности, станица јавне безбједности и полицијских станица који не садрже неопходне елементе, Управа криминалистичке полиције ће кроз информациони систем за потраге одбити. ОУП-а у изузетно хитним случајевима може расписати потрагу и на основу најнужнијих података за предузимање мјера трагања, с тим да накнадно прикупљене податке у што краћем року достави надлежним органима који су ангажовани на трагању.

Потраге се дијеле на локалне, централне и међународне.

ЛОКАЛНА ПОТРАГА се расписује онда када се претпоставља да се циљ потражне дјелатности може остварити трагањем на одређеном подручју које не обухвата територију цијеле БиХ (претпоставља се или се поуздано зна да се предмет потраге налази у једном или више мјеста).

ЦЕНТРАЛНОМ ПОТРАГОМ се захтјева да сви органи унутрашњих послова на територији БиХ приступе трагању за

одређеним лицем или предметом, односно да предузму мјере у циљу утврђивања идентитета непознатог лица или леша.

МЕЂУНАРОДНЕ ПОТРАГЕ се расписују у случајевима када се сматра да је ради реализације покренутих потрага нужно и ангажовање полицијских органа других држава.

Надлежни орган издаје Наредбу за расписивање међународне потјернице која се путем министарства унутрашњих послова доставља Министарству безбједности БиХ -Канцеларији за сарадњу са Интерполом Сарајево у циљу расписивања исте.

Међународна потјерница се може расписати без претходно расписане централне потјернице, када се ради о хитности, а располаже се тачним подацима о томе гдје се лице налази.

Ради проналажења предмета кривичних дјела и идентификације нађеног леша, односно несталог лица, органи УП-а могу према тактичкој оцјени, објављивати њихове фотографије и опис преко средстава информисања и на тај начин мобилисати јавност у трагању.

Поступак по потрагама је хитан. Потрагу треба одмах издати и расписати. Трагање се врши одмах након примања локалне или централне потраге. Ако је за бјегунцем расписана локална потјерница одложиће се расписивање централне потраге само на кратко вријеме, а тај се рок може прекорачити само када се бјегунцу ушло у траг.

Потјерница је потражни акт којим се захтјева трагање у циљу проналажења, лишења слободе и спровођења надлежном органу лица (окривљених, осуђених), а може се расписати по захтјеву надлежних субјеката.

Дакле, ако се лице не налази на пријављеној адреси, ако се не зна пребивалиште или боравиште осумњиченог, односно оптуженог, тужилац или суд ће тражити од надлежног органа да окривљеног потраже и да суд обавијести о његовој адреси.

Издавање потјернице може се наредити када осумњичени, односно оптужени, против кога је покренут кривични поступак, због КД за које се по закону може изрећи казна затвора од три године или тежа казна, налази у бјекству, а постоји наредба за његово довођење или рјешење о одређивању притвора.

Издавање потјернице наређује суд. Издавање потјернице наредиће се и у случају бјекства осуђеног из установе у којој издржава казну, без обзира на висину казне или бјекства из установе у којој издржава заводску мјеру везану за лишење слободе.

Наредбу у том случају издаје руководиоца установе. Наредба суда или руководиоца установе за издавање потјернице доставља се полицијским органима ради извршења.

Према модалитетима предузимања потражних радњи на проналаску лица нема разлике између потјернице и потраге. Исто тако разлике нема ни кад је у питању орган који их расписује, пошто и потрагу и потјерницу расписује полицијски орган. Разлика се огледа у смислу прописа на темељу којег се расписује потјерница и потрага, као и у статусу лица за којим се може расписати потјерница, односно потрага. Наиме, потјерница се расписује на основу издате наредбе Суда, док се потрага расписује на основу прописа којима се уређује рад полиције, односно овлаштених службених лица. Исто тако, потјерница се може издати и расписати само за лицем у статусу осумњиченог, оптуженог или осуђеног, док се потрага може расписати и за свједока, оштећеног, као и других лица која могу дати важне податке за кривични поступак.

Потјерница садржи :

- податке о идентитету,
- лични опис са брижљиво разрађеним особеним знацима,
- дактилоскопску формулу (фиш),
- сињалектичку фотографију, односно најновију објављену фотографију
- назначење датума бјекства,
- назначење извршеног кривичног дјела са кратким описом извршења,
- назначење других корисних података, нпр. правац бјекства, адресе сродника итд.,
- број, серију и датум издавања личне карте,
- назначење броја и датума акта под којим је издата потјерница,
- број и датум наредбе за довођење, односно рјешење за стављање у притвор, те назив суда који је донио наредбу или рјешење,
- одредбу о поступању у случају проналаска одбјеглог лица.

ОБЈАВА

Посебну врсту потрага чине објаве. Објава је потражни акт којим се самоиницијативно или по захтјеву надлежних субјеката, покреће трагање у циљу :

- проналажења несталог лица,
- прикупљања података о одређеним лицима, односно у циљу њиховог идентификовања,
- прикупљања података о појединим предметима који су у вези са кривичним дјелом, односно у циљу њиховог проналажења
- идентификовања пронађеног НН леша.

Органи унутрашњих послова могу објавити и фотографију леша или несталог лица, ако постоје основи сумње да је до смрти, односно нестанка тог лица дошло усљед кривичног дјела.

Орган унутрашњих послова по заprimљеним пријавама о несталим лицима као и о пронађеним НН лешевима приступиће расписивању објаве (локалне, централне или међународне, а све у зависности од подручја).

За нестало малољетно лице објава се расписује у временском периоду од 24 до 48 сати од момента пријављивања нестанка, а у изузетним случајевима објаву је потребно расписати одмах.

РАСПИС О ТРАГАЊУ

Орган унутрашњих послова ће издати распис о трагању у сљедећим случајевима:

- у хитним случајевима за лицем за којим постоји сумња да је учинило кривично дјело,
- на захтјев психијатријских установа за лицима према којима је суд изрекао мјеру безбједности или су извршили бјекство из поменутих установа, а ради њиховог спровођења у установу која је и упутила захтјев за распис о трагању,
- за отуђеним-изгубљеним возилима, регистарским таблицама, документима, предметима и др.

Орган који је наредио издавање потјернице, објаве или расписа о трагању дужан је да по престанку разлога даљег трагања обавијести надлежни орган ради обуставе исте.

Обнова објављених потјерница и објава које нису брисане врши се:

- за централне, међународне потјернице и распис о трагању сваке пете године,
- за објаве сваке треће године.

Захтјев за обнављање расписаних потјерница, расписа о трагању и објава доставља надлежни центар јавне безбједности 30 дана прије истека рока у сагласности са органом који је издао наредбу за расписивање потраге.

Потјернице, расписи о трагању и објаве које су на снази пет година, односно три године бришу се уколико није поднијет захтјев за обнављање њиховог расписа.

НАДЛЕЖНОСТ

Станице јавне безбједности и полицијске станице достављају центрима јавне безбједности захтјев за расписивање потраге, а центри су дужни путем информационог система за потраге упутити МУП-а Управи криминалистичке полиције захтјев за расписивање и обустављање централних потјерница, објава и распис о трагању.

Наредбе за расписивање међународних потјерница надлежни органи (судови, тужилаштва, КПЗ и др. органи) достављају органима унутрашњих послова на свом подручју који су дужни да захтјев за расписивање међународних потјерница унесу у информациони систем за потраге, а документацију доставе МУП-УКП РС, ради просљеђивања Министарству безбједности БиХ - Канцеларији за сарадњу са Интерполом Сарајево, која је надлежна за расписивање истих.

Информациони систем потражне дјелатности обухвата електронску обраду и преглед података, евиденције потрага за одбјеглим лицима, несталим лицима, отуђеним возилима и регистарским таблицама, отуђеним оружјем, отуђеним предметима и изгубљеним или отуђеним документима, као и за пронађеним НН лицима, лешевима и предметима.

КРИМИНАЛИСТИЧКЕ ЕВИДЕНЦИЈЕ

ОПШТА АБЕЦЕДНА КАРТОТЕКА

Ово је основна и најобимнија криминалистичка евиденција. У њој се региструју сва лица чија је дјелатност по ма ком основу у вези са криминалитетом, нпр. лица која су стављена под оперативно-криминалистичку обраду, појачан надзор или локалну контролу.

МОС- ЕВИДЕНЦИЈА (modus operandi евиденција)

Карактеристике ове евиденције утврђују се данас по :

- самом начину извршења кривичног дјела,
- врсти и индивидуалности средстава извршења,
- мјесту извршења,
- објекту радње кривичног дјела,
- времену извршења.

У МОС картотеци евидентирају се кривична дјела и извршиоци оних кривичних дјела која се понављају, а сам начин извршења има индивидуалност, своју "марку", нпр. полна (сексуална) кривична дјела, провалне крађе, преваре, разбојништва, итд.

Картон : Садржи најважније податке о кривичном дјелу и извршиоцу (ако је познат). У картон се убиљежавају модуси : мјесто извршења, посебне околности извршења, предмет кривичног дјела, употребљена средства и оруђе, трагови, мотиви, основни подаци о извршиоцу, оштећени, везе извршиоца (саизвршиоци, помагачи, итд.), лични опис извршиоца, детаљан опис кривичне радње, датум испуњавања картона и потпис лица које је испунило картон.

Познати извршиоци се одлежу у картотеку по строгом абecedном реду, а непознати хронолошки по датуму извршења дјела. Уколико се открије извршилац, картон се премјешта.

ЕВИДЕНЦИЈА НАДИМАКА

Кривци из навике и професионалци, чим у свом животном кругу заузму извјесну позицију, добијају надимак. Овај је обичај прастар, а важан за трагање и откривање. Кривац је често у свом свијету познат под само лажним именом и надимком, а не под правим именом и осталим генералијама. Интересантно је да надимак често карактерише свог носиоца по душевним и физичким особинама. Са развојем догађаја и промјеном животне средине понекад се мијењају и настају нови надимци. Дешава се да неки надимак носи више криваца. Све то не умањује вриједност ове евиденције, коју треба исправљати и употребљавати и употпуњавати на основу резултата оперативне дјелатности. За свако лице које има један или више надимака, испуњавају се картони у оном броју колико има надимака, што омогућује везом са досијеом, личним подацима, фотографијом и

осталим евиденцијама идентификацију човјека који се крије иза надимка.

ЕВИДЕНЦИЈА ЛАЖНИХ ИМЕНА

Лажна имена служе за скривање раније криминалне дјелатности. Помоћу евиденције лажних имена утврђује се идентитет лица које се крије под лажним именом. Исписује се онолико картона колико има лажних имена, чему се додаје један картон са правим именом.

АЛБУМ ФОТОГРАФИЈА КРИВАЦА

У овој картотеци чувају се фотографије криваца који понављају извршење дјела из навике, професионалаца, из убјеђења, страсти, итд. Мјерило је опасност понављања и навикнутост. Принцип је да се фотографије уврштавају у збирку ако је кривац ухваћен на дјелу или признање и на крају када је правоснажно осуђен. Слика се уклања послје кривчеве смрти. Албум треба да "живи", а то значи да застарјеле слике треба замјењивати новим.

Фотографије се распоређују по два основна критерија : прво по полу, а друго по основној подјели кривичних дјела као код МОС-а. Свака од ових група дијели се даље на подгрупе према врсти кривичног дјела и специјализацији. Те подгрупе се даље разврставају према годинама старости, затим по висини.

ЕВИДЕНЦИЈА ОСОБЕНИХ ЗНАКОВА

По природи саме ствари узимају се у обзир само видљиви особени знаци. Свјedoци и информанти најприје и најлакше уочавају и памте такве знакове. Картони се воде по дијеловима тијела на којима се налазе особени знаци, а затим по врсти знакова.

ЕВИДЕНЦИЈА УКРАДЕНИХ И НЕСТАЛИХ СТВАРИ

Трагање се врши на основу описа украдених или другим кривичним дјелом отуђених *сopora delikti*. Картони су сређени по абецеди и према називу врсте и подврсте ствари. Сасвим је очигледно

да се евидентирају само такви предмети који су подесни за идентификацију.

ЕВИДЕНЦИЈА НЕПОЗНАТИХ ЛЕШЕВА И НЕСТАЛИХ ОСОБА

Обе ове евиденције се допуњују. Картони се дијеле према полу, старости, висини, боји косе и очију, особеним знацима, одјећи итд. Када се подноси пријава о нестанку лица приликом проналаска неидентификованог леша у обе евиденције се тражи по елементима личног описа, да ли је то лице евидентирано.

ЕВИДЕНЦИЈА ПРОФЕСИОНАЛНИХ ДЕЛИНКВЕНАТА КЛАСИЧНОГ КРИМИНАЛИТЕТА

Ради ефикаснијег откривања повратника професионалаца, криваца из навике уопште, као и криваца из страсти (сексуално абнормалних) неопходно је да се води ова евиденција, како би се они држали под криминалистичком контролом. У тој евиденцији налазе се таква лица која су досадашњом својом криминалном биографијом показала толики степен криминалне упорности и друштвене опасности, да је поновно извршење кривичног дјела, ако не потпуно извјесно, онда свакако врло вјероватно.

ЗАКЉУЧАК

У овом чланку приказан је поступак за издавање потјернице и објаве, надлежност за издавање потјернице и објаве, те носиоци потражне дјелатности. Наредбу о издавању потјернице и објаве доноси Суд, при чему се истовремено одређује и полицијски орган који има поступити по наредби суда и расписати потјерницу и објаву. Потражна дјелатност спроводи се по правилима и начелима криминалистичке тактике, а док се сама потражна дјелатност као процес, детаљније уређује прописима којима се уређује рад и организација полицијских служби. Исто тако у раду су приказане и поједине криминалистичке евиденције које воде полицијски органи.

ЛИТЕРАТУРА

1. Водинелић, В., Криминалистика, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1996.
2. Закон о кривичном поступку РС, Сл. Гласник РС, број 50/03.
3. Коментари закона о кривичном поступку у БиХ, Сарајево, 2005.год.